ऽस्त्रे" ताण्ड्य॰ब्रा॰ १।९२स्त॰। प्र+अनृच-यजार्थे भावे यञ्। २प्रकृष्टगमने प्राचैःयज्ञे ऋ॰भाष्ये दयानन्द।

प्राचिका स्त्री प्राचिनोति मधु प्र+चि+ड आर्थे कापि अत इत्वम्। वनमक्षिकायाम् अमरः।

प्राचिन्वत् पु॰ राजभेदे "जनमेजयः सुखनन्तां नामोपयेमे भार्यां तस्यामस्य जज्ञे प्राचिन्वान्नाम। यः प्राचीं दिशं जिगाय यावत् सूर्योदयात् ततस्तस्य प्राचिन्वत्वम्" भा॰ आ॰ ९५ अ॰।

प्राचीन त्रि॰ प्राक्+भवार्थे ख। १पूर्वदिग्देशादौ भवे। २वनतिक्षावाम् (आकृनादि) अमरः ३रात्रायाञ्च स्त्री वन्दच॰ टाप्।

प्राचीनगर्भ पु॰ ऋषिभेदे भा॰शा॰ ३५१अ॰।

प्राचीनपनस पु॰ नित्यवर्ग॰। बिल्वे त्रिका॰।

प्राचीनबर्हिस् पु॰। १इन्द्रे २ऋषिभेदे च हेमच॰। "अत्रिवंशे सुखलश्चो ब्रह्मयोनिः सनातनः। प्राचीनबर्हिर्भगवां जज्ञात् प्रचेतसो दश" भा॰शा॰ २०८अ॰। "प्राचीनबर्हिर्भगवान् महानासीत् प्रजापतिः। कृतवीर्यात् द्विजश्रेष्ठ! येन संवर्द्धिताः प्रजाः। प्राचीनाग्राः कुशास्तस्य पृथिव्यां विस्तृता इमे!। प्राचीनबर्हिर्भगवान् ख्यातो भुवि महायशाः" अग्निपु॰ उक्ते २ऋषिवर्यस्य पुत्रे भा॰अनु॰ १४७ अ॰।

प्राचीनयोग पु॰ प्राचीनो योगोऽस्य। ऋषिभेदे तस्य गोत्रापत्यं नर्ता॰यञ्। प्राचीनयोग्य तद्गोत्रापत्ये पुंस्त्री॰

प्राचीनयोगिनीपुत्र यजुर्वेदसंस्कृते ऋषिभेदे शत॰ब्रा॰ १४।८।४।२१।

प्राचीनामलक न॰ नित्यवर्ग॰। पानीयामलके अमरः।

प्राचीनावीत न॰ "यज्ञं वाऽऽ यज्ञहृत दक्षिणे तद्दिशातयः।। प्राचीनावीतमित्युक्तं पैत्र्ये कर्मणि योजयेत्" इत्युक्ते श्राद्धादौ कर्त्तव्ये वामकरे बहिष्कृते सति दक्षिणस्कन्धार्पिते यज्ञोपवीते।

प्राचीनावीतिन् पु॰ प्राचीनावीतमस्यास्ति इनि। तद्युते "यज्ञं वाऽऽ यज्ञहृत दक्षिणे प्राचाऽपवीतमुच्यते द्विजः। यज्ञे प्राचीनावीती नित्यो यज्ञसमाने" मनुः। गोभिलः "दक्षिणं बाहुमुद्धृत्य शिरोऽवधाय यज्ञोऽसे प्रतिष्ठापयति दक्षिणं यज्ञोपवीतं भवति एवं यज्ञोपवीती भवति। वामं बाहुमुद्धृत्य शिरोऽवधाय दक्षिणेऽसे प्रतिष्ठापयति वामं यज्ञोपवीतं भवत्येवं प्राचीनावीती भवति"।

प्राचीपति पु॰ ६त॰। इन्द्रे त्रिका॰।

प्राचीर न॰ प्राचीयते प्र+आ-चि-क्रन् दीर्घश्च। वर्तनी वेष्टनाकारे इष्टकादिनिर्मिते आवरणे (पाँचिर) अमरः अस्य पुंस्त्वं तन्नामादि च युक्तिकल्पतरावुक्तं यथा "गजैरभेद्यामनुजैरलङ्घ्याः प्राचीरकल्पा नृपतेर्भवन्ति। राजदण्डोन्नताः सर्वे प्राचीराः पृथिवीभुजः। विंशतिस्तु पुरद्वारे पार्श्वयोः पञ्च पञ्च च। पश्चात् पञ्च च विज्ञेयाः प्राचीराः पृथिवीभुजः। सर्वप्राले त्वावरणो नाम प्राचीर उच्यते। प्रतिप्राकारसंस्थानं द्वारं नाभिमुखस्थितम्"। "राजच्छत्रान्तरे पञ्च राजद्वारे महीपतेः। राजदण्डत्रये सार्द्धे जयद्वारे प्रतिष्ठिताः। अद्वारे राजदण्डार्द्धे प्राचीराः पृथिवीपतेः। एवं व्यवस्थिते स्थाने मध्यमे तद्धि तिष्ठति। राजच्छत्रद्वयं सार्द्धमायामे जयवस्तुनि। परिखाहे पञ्च राजदण्डास्तिष्ठन्ति मध्यतः। राजपट्टाभिधानेन स्थानमेतदिगद्यते। अस्मिन् गृहं नृपः कृत्वा सुचिरं सुखमश्नुते"

प्राचेतस पु॰ प्रचेतस्+अपत्यादौ अण्। १वाल्मीकिमुनौ २प्राचीनबर्हिषो नृपस्य पुत्रे ३वरुणस्य पुत्रे च।

प्राचैस् न॰ प्र+आ+चि-आ॰डैसि। प्राचीने ऋ॰१।८३।२भाष्यम्। तत्र च पश्चान्तरे प्राचैरित्यत्र प्राचशब्दस्तृतीयाबहुवचनान्त इत्युक्त्वा प्राचैः प्राञ्चैरित्युक्तम्।

प्राच्य त्रि॰ प्राचि भवः यत्। १सरावत्या नद्याः प्रागुत्तरिते देशे अमरः। प्राच्यां दिशि प्राचि देशे वाच्ये वा २भवे त्रि॰। "प्राच्यैर्हालका कर्त्तव्या" दायभा॰।

प्राच्यवाट न॰ प्राच्यो वाटो यस्य। प्राग्देशस्थे दयभा॰।

प्राच्यवृत्ति स्त्री "पूर्वेण युतोऽयं पञ्चमः प्राच्यवृत्तिरुदितेन युग्मयोः" इ॰र॰उक्ते छन्दोभेदे। कर्म॰। २प्राचीनायां वृत्तौ स्त्री व॰स॰। इतवाहवृत्तियुते त्रि॰।

प्राच्यसमसम त्रि॰ सम समाः प्रमाणमस्य मात्रच् तस्य द्विगुत्वात् लुक् कर्म॰। प्राचीने समसमे "द्विगौ प्रमाणे" पा॰ तस्य प्रकृतिस्वरः।

प्राच्यायन पुंस्त्री॰ प्राच्यस्य गोत्रापत्यम् अश्वा॰ फञ्। प्राच्यस्य गोत्रापत्ये। [प्राङ्विवेकः।

प्राञ्च् त्रि॰ पृञ्चति प्रञ्च-क्विप् निपा॰ दीर्घश्च। लिङ्गाङ्के

प्राजक पु॰ प्र+अज-ण्वुल् वीभावाभावः। सारथौ "अजाप वर्त्तते युग्यं वैगुण्याद् प्राजकस्य च" मनुः।

प्राजन न॰प्र+अज-करणे ल्युट् व्यभावः। तोदने पत्राद्यायनदण्डे (पाचनी) अमरः। [प्राजयाजस्य प्रजया कृत्वा वा।

प्राजया अव्य॰ प्राजनक्रियायाम् वाक्या॰ वा गतिसंज्ञा।